

Мамницький Валерій Юрійович,
*кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного процесу,
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого*

ПРО ДЕЯКІ ПИТАННЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТИТУТУ ЗАЛИШЕННЯ ПОЗОВУ БЕЗ РОЗГЛЯДУ

На сучасному етапі проведення судово-правової реформи перед законодавцем стоїть завдання вдосконалення судових процедур та приведення їх до європейських стандартів здійснення правосуддя з цивільних справ, основним із яких є доступність до правосуддя та право на справедливий судовий розгляд. Досягнення цієї мети можливе лише через вдосконалення окремих процесуальних інститутів, у тому числі й інституту залишення позову без розгляду, оскільки зазначений інститут покликаний забезпечити право на справедливий судовий розгляд не лише особи, яка вважає своє право порушеним (позивача), а й інших заінтересованих осіб, у тому числі відповідача, оскільки процесуальне законодавство в якості одного з принципів передбачає принцип процесуальної рівності сторін.

На сьогоднішній день нормативні приписи процесуального законодавства щодо залишення позову без розгляду, на наш погляд, не у повному обсязі забезпечують інтереси сторін, тому інститут залишення позову без розгляду потребує в деякій частині вдосконалення.

На думку В. Комарова та О. Рожнова, залишення позову без розгляду є одним із заходів процесуального примусу [1]. На наш погляд, точка зору О. Рожнова відносно того, що залишення позову без розгляду є одним із видів процесуального примусу є спірною, оскільки, при залишенні позову без розгляду на позивача не покладається жодних обов'язків, але дається йому в подальшому можливість повторно звернутися до суду з тотожним позовом.

На нашу думку, слід погодитись з М. Рожковою, яка розглядає залишення позову без розгляду як один із засобів процесуально-правового захисту інтересів відповідача [2].

Стаття 257 ЦПК України передбачає виключний перелік підстав залишення позову без розгляду і поширеному тлумаченню не підлягає.

Однак, на наш погляд, деякі підстави залишення позову без розгляду, які зазначені у ст. 257 ЦПК України, підлягають вдосконаленню, оскільки їх застосування не забезпечує в повній мірі дотримання інтересів як позивача, так і відповідача та не відповідають таким європейським стандартам здійснення правосуддя, як доступність до правосуддя та право на справедливий судовий розгляд.

У відповідності до п. 2 ч. 1 ст. 257 ЦПК України суд постановляє ухвалу про залишення позову без розгляду, якщо позовну заяву від імені заінтересованої особи подано особою, яка не має повноважень на ведення справи. В юридичній літературі висловлюється сумнів в доцільності наявності цієї підстави залишення позову без розгляду. Відповідно до чинного процесуального законодавства суд розглядає справу не інакше як за заявою заінтересованої особи. Заінтересованою особою вважається особа, яка захищає в суді своє порушене, невизнане або оспорене право чи охоронюваний законом інтерес. Тому особа, яка звернулася до суду з позовом на захист прав іншої особи без належних повноважень не може вважатися заінтересованою. У зв'язку з цим процес за заявою такої особи не може виникнути, а у випадку його помилкового виникнення, справа має бути закрыта.

Пункт 3 ч. 1 ст. 257 ЦПК України передбачає, що позов має бути залишений без розгляду якщо належним чином повідомлений позивач повторно не з'явився в судове засідання або не повідомив про причини неявки, крім випадку, якщо від нього надійшла заява про розгляд справи за його відсутності і його нез'явлення не перешкоджає розгляду справи.

Однак, на наш погляд, законодавець у даному випадку в повній мірі не врахував інтереси такого суб'єкта права на судовий захист, як відповідач. Як свідчить судова практика, після залишення позову без розгляду з підстав повторної неявки позивача до суду, непоодинокі випадки повторних звернень позивача до суду з тотожним позовом. Таким чином, відповідач може бути втягнутий при недобросовісній поведінці позивача та зловживанні його правом на судовий захист у тривалу судову тяганину, навіть за необґрунтованими позовами. У зв'язку

з цим пропонуємо доповнити п. 3 ст. 257 ЦПК України положенням, відповідно до якого у вищезазначених випадках залишати позов без розгляду суд має виключно за згодою відповідача. В інших випадках відповідач як суб'єкт права на судовий захист має зберігати за собою право вимагати від суду розгляду справи по суті та ухвалення судового рішення на підставі матеріалів та доказів, які надані по справі.

Пункт 5 ч. 1 ст. 257 ЦПК України передбачає, що позов має бути залишений без розгляду якщо позивач до початку розгляду справи по суті подав заяву про залишення позову без розгляду.

Враховуючи диспозитивні засади цивільного судочинства, ця підстава може мати місце в законодавстві, але, на наш погляд, для залишення позову без розгляду в цьому випадку, повинна мати місце згода відповідача. За відсутності такої згоди та вимоги відповідача щодо розгляду справи по суті та ухвалення рішення, суд має відмовити позивачу щодо залишення позову без розгляду, роз'яснивши йому його право на відмову від позову.

Відповідно до п. 6 ч. 1 ст. 257 ЦПК України позов має бути залишений без розгляду якщо між сторонами укладено угоду про передачу спору на вирішення до третейського суду, і від відповідача не пізніше початку розгляду справи по суті, але до подання ним першої заяви щодо суті спору, надійшли заперечення проти вирішення спору в суді, якщо тільки суд не визнає, що така угода є недійсною, втратила чинність або не може бути виконана.

Вирішуючи питання про доцільність зазначеної підстави слід виходити з того, що судова форма захисту прав, свобод та охоронюваних законом інтересів є, хоча і не єдиною, але основною. Стаття 6 Європейської Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод передбачає право на доступність до правосуддя.

На наш погляд, підстава залишення позову без розгляду, яка зазначена у п. 6 ч. 1 ст. 257 ЦПК України, має бути виключена, оскільки суперечить такому європейському стандарту, як доступність до правосуддя. Не зважаючи на існування множинності форм захисту цивільних прав, особі має бути гарантовано та забезпечено з боку держави у будь-якому випадку право звернення до компетентного суду, як органу судової влади.

У відповідності до п. 7 ч. 1 ст. 257 ЦПК України позов має бути залишений без розгляду якщо дієздатна особа, в інтересах якої у встановлених законом випадках відкрито провадження у справі за заявою іншої особи, не підтримує заявлених вимог і від неї надійшла відповідна заява.

Як зазначав видатний вчений-процесуаліст С. Ю. Кац у випадку відмови прокурора від підтримання заяви з якою він звернувся на захист особи та за умови якщо ця особа також не підтримує заявленої вимог провадження у справі має бути закрито у зв'язку з відмовою позивача від позову [3]. Чинне цивільне процесуальне законодавство України не передбачає можливості звернення прокурора до суду на захист інтересів дієздатної особи, однак точка зору С.Ю. Каца є актуальною і на сучасному етапі і має бути застосована до аналогічних випадків звернення до суду органів та осіб, яким законом надається таке право. І у випадку зазначеному у п. 7 ч.1 ст. 257 ЦПК України справу доцільно закрити у зв'язку з відмовою позивача від позову.

Література

1. Проблеми теорії та практики цивільного судочинства / В. В. Комаров, В. І. Тертишніков, В. В. Баранкова та ін. ; за ред. В. В. Комарова. – Х., 2008. – 928 с.
2. Рожкова М. А. Возражения (процессуальный и материальный аспект) / М. А Рожкова // Вестник ВАС РФ. – 2002. – № 6. – С. 97–106.
3. Кац С. Ю. Участие прокуратуры в советском гражданском процессе : учеб. пособие / С. Ю. Кац. – Х. : Юрид. ин-т, 1958. – С. 28–29.